

PAPER DETAILS

TITLE: İşçilerin İşletme Yönetimine Katilmasına İlişkin Olarak İşletme İktisadının Değerlendirilmesi

AUTHORS: M Tamer MÜFTÜOĞLU

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/36767>

İŞÇİLERİN İŞLETME YÖNETİMİNE KATILMASINA İ İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİ

Dr. M. Tame

A. Ü. Siyasal Bil
İktisadi ve Muha

A. GİRİŞ

İşletme iktisadının ortaya çıkışı her ne kadar 15. yüzyıla değin geriye götürülüyorsa da, esas itibariyle bu disiplini olarak 19. yüzyıl sonlarıyla 20. yüzyıl başları kabu devrelerde ortaya çıkmaya başlayan büyük işletmeler işletmecisi ihtiyacını karşılamak üzere kurulmaya başlan ticaret Okulları kısa zamanda tüm Avrupa'ya yayılmış olarak 1903 yılında İsviçre'de Zurich Üniversitesinde öne alınarak akademik bir karakter kazanmıştır².

Bu okullarda öğretilen çeşitli muhasebe, ticaret teknikleriyle yetiştirilen işletmecilerden değişik işletmelerin sorunlarını başarılı bir şekilde çözmeleri beklenmiştir. Bu

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu basit gerçekler üstünde bu denli durulmasının nedeni işletme iktisadı disiplininde kâr ve rantabilite maksimizasyonu alındığı modellerin egemen oluşudur.

Bu makalede, günümüzde işçilerin işletme yönetimi doğrultusundaki gelişmeler işletme iktisadı disiplininin temel tartışma konusu edilmesi için bir fırsat olarak kabul edilerek göre makalenin konusu, işçilerin yönetime katılması karşısında işletme iktisadının değerlendirilmesi şeklinde özetlenebilir.

B. KONUNUN ORTAYA KONUMU

Burada işçilerin işletme yönetimine katılmaları olgusu sayımdan yola çıkılarak ele alınacaktır. İşletme iktisadının yönetime katılmaları karşısında değerlendirilmesine ise esas varsayım temel alınacaktır.

Bu varsayımlar aşağıdaki şekilde belirlenebilir. Birinci varsayıma göre,

İşçilerin işletme yönetimine katılması sonucunda işçiler ve sermaye sınıfları arasındaki mevcut güç dengesi değişir. Bu varsayıma esas alınan ideolojiye göre, işletmelerde emekçiler ve sermaye sahipleri arasında uyum vardır. İşçilerin yönetime katılması emekçilerin çıkarları için olumlu bir gelişmedir. İşçilerin yönetime katılması emekçilerin çıkarları için olumlu bir gelişmedir. Bu iki grubun çıkarları açısından olumlu bir gelişmedir.

İkinci varsayıma göre ise,

İşçilerin işletme yönetimine katılması sonucunda emekçiler ve sermaye sınıfları arasındaki mevcut güç dengesi değişir. Bu varsayıma esas alınan ideolojiye göre, işletmelerde emekçiler ve sermaye sahipleri arasında uyum vardır. İşçilerin yönetime katılması emekçilerin çıkarları için olumlu bir gelişmedir. İşçilerin yönetime katılması emekçilerin çıkarları için olumlu bir gelişmedir. Bu iki grubun çıkarları açısından olumlu bir gelişmedir.

2) İşletme iktisadının ikinci yönetime katılması genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

3) Varılan sonuçlara göre "nasıl bir işletme rinde spekülasyonlara girilecektir.

C. İŞLETME İKTİSADININ GELİŞİMİ YÖNETİME KATILMASI

1. Klasik İşletme İktisadı Programı

Burada işletme iktisadını bir sanat bilgisi olarak Alman İşletme İktisadının en önemli simalarının Schmalenbach üzerinde durulacaktır. Ayrıca işletme iktisadına giren Rieger'in ve normatif işletme iktisadına giren Nicklisch'in programları kısaca ele alınacaktır.

1a) *İşletme İktisadı = Sanat Bilgisi*

Burada İşletme iktisadını bir sanat bilgisi olarak böylece disiplinin teknolojik yönünün vurgulandığını söyleyebiliriz. Programı ele alınacaktır⁴.

Schmalenbach'a göre işletme iktisadı bir sanat bilgisi olarak yüksek okullardaki ve üniversitelerdeki fonksiyonlarının geliştirilmesi ve bu alanda yeni planlama, organizasyon, ticaret ve finansman tekniklerinin ortaya konması, tabibin sanatı insan vücudunun sıhhatli tutulması, hukukun sanatı da işletmelerin ekonomik bünyelerinin nasıl

çüde gidilmelidir. Teori gerçekleri açıklamak için değil, pratik çözümlere yönelik yeni tekniklerin geliştirilmesi için bir araçtır.

Bu programa, pratiğin hizmetinde olmak amacının, sermaye sınıfının hizmetine girmek anlamına geldiği, lan eleştiriler karşısında Schmalenbach gerilemiş ve pratiğin, olmak amacını toplumsal açıdan yorumlamaya çalışmıştır. İktisadının çalışmalarına yön veren ölçüt bir özel teşebbüsün ekonomikliği değil, toplumsal ekonominin ekonomikliği (wirtschaftliche Wirtschaftlichkeit) olmalıdır⁶. “İşletme bu alanda önemli işler başarmak zorundadırlar. Sadece buyla başarı sağlanamaz. İşletme iktisatçıları mevcut pasif gözlenciler olarak değil, ekonomi savaşında yetiştirilmelidirler; zira ortada söz konusu olan husus ekonominin varlığı ile ilgilidir”⁷ Zira Schmalenbach’ın “Teşebbüs Ekonomisinin Hatırasına”⁸ başlıklı yapıtında üzere hür teşebbüs sistemi işletmelerde teknolojik gelişmeler olarak artan sabit maliyetlerin⁹ etkisi altında yerini planlı devredecektir¹⁰. Böyle planlı bir ekonominin ekonomik olarak uygun olarak işlerliğini sağlamak üzere yeni teknikler geliştirilen Schmalenbach bu cümleden olmak üzere “toplumsal ekonomikliğini” gerçekleştirmek üzere “hesabi fiyatlarla yönetme (tiale Betriebslenkung) kavramıyla ifade ettiği yeni bir yönetime taya koymuştur¹¹. Bazı yazarlarca işçilerin yönetime katılması şekli olarak kabul edilen “hesabi fiyatlarla yönetim”, bugünkü “hedeflere göre yönetim” (Management by objectives) kavramı ile de edilen yönetim şekline benzemektedir. İşletme, kendiliğinden verilen fakat bu amaçlara nasıl ulaşılacağını kendileri belirler.

Kanımızca Schmalenbach'ın önerdiği bu yönetime katılmasının özel bir şekli olarak değil, ademi merkezîyet prensibine göre düzenlendiği bir kabul etmek gerekir.

Schmalenbach programının şanssızlığı buralarda fonksiyonunun bir yandan pratiğin hizmetinde konulması, diğer yandan bu pratiği belirleyen sistemin edilmemesindedir. Sorun “özel teşebbüs işletmesinin” “Toplumsal ekonominin ekonomikliği” şeklinde tartışılmaktadır. Fakat özel teşebbüsün kâr amacı sistematik bir şekilde yürütülerek teorik bir modelinden tenkitler ve öneriler havada kalmakta, baki kalmaktadır.

1b. *İşletme İktisadı* = *Özel Teşebbüs Bilgisi*

İşletme İktisadında ilk teori denemesine giriş işletme iktisadının konusunu özel teşebbüs işletmeleri ile işletmeler bir “maksimumlaştırma merkezi” olarak işletmeler kârın maksimize edilmesine yönelik faaliyetler ekonomik birimlerdir.

İşletme yönetimi a priori tek bir şahısta semiyisiyle çeşitli karar birimleri arasında herhangi bir söz konusu olmamaktadır. Aynı zamanda işletme maksimize edildiği bu tek karar birimi sermaye sahibi olan işletmede çalışan diğer insanlar (işçiler) karar sünetimin aldığı kararları olduğu gibi uygulayan pserixesine indirgenmektedir.

tadır¹⁴. İşletmeler, gelir yaratılan ve bu gelirin bölüşüldüğü topluluktur. İşletmelerde sermaye emek faktörü ile birleştiril提高lmekte, fakat sermaye sahipleri belli bir emek kârı maksızın yaratılan gelirin bir kısmına (işletme kârı) sahiptirler.

Nicklisch ücreti işçilere önceden verilen bir avans olarak görmektedir. Dolayısıyla faaliyet dönemi sonunda elde edilen aşan kısmı, yani işletme kârı, tekrar işçilere dağıtılmalıdır.

Bu program, normatif karakteri ve insan unsuruna dolayısıyla işçilerin yönetime katılmasını kapsayacak şekle gelebilir. Fakat Nicklisch bu konuyu organizasyon konusunda tapta bile herhangi bir şekilde değinmemiştir¹⁵. Zaten Nicklisch'in yankısı çok kısa sürmüştür ve işletme iktisadının gelişimini etkilememiştir. Nicklisch üzerinde sadece işletme iktisadı tarihinde ilk temsilcisi olması nedeniyle durulmaktadır.

Öte yandan işletme iktisadının bugünkü aşamasında, işletme iktisadı programında, karar teorisinin kazandığı önemin bırakarak insan unsurunun -başka bir şekilde de olsa- tekrar ön plana getirilmesi görüyoruz. Bu konu çalışmamızın "yeni işletme iktisadı" kısmında ele alınacaktır.

Aşağıda ele alınacak olan yaygın ve yeni işletme iktisadları, bilimsellik iddiasında olan ve bilimselliği pozitivist olarak programlardır. Etik normatifliği kesinlikle reddeden bu görüşler, işletme iktisadının uygulamalı yönü dolayısıyla pratik

konusu olan işletmenin tanımında bile bir birlik nüüz araştırma konusunun bile açık bir şekilde linde metodoloji tartışmasının sonuçlanması son zamanlarda işletme iktisadı literatüründe myük önem kazandığını görüyoruz¹⁸.

Bu kısa açıklamadan sonra bilimsellik iddi yeni işletme iktisadı programları” işçilerin yö çerçevesinde ele alınacaktır.

2. Yaygın İşletme İktisadı

Gutenberg tarafından geliştirilen ve bilimsel yankı sonucu sürekli olarak geliştirilen bu progra Almanya’daki egemenliğini sürdürmektedir. Ya lında yayınlanan ve halen yirminci baskısına ul pazarlama ve finansman konularını kapsayan ü sadının Esasları” başlıklı temel yapıtı, yirmi yıla aşığı yukarı tüm üniversitelerde, yüksek işletme da işletme iktisadı alanında temel ders kitabı ol Bunun için Gutenberg programını yaygın işletme rak tanımlamak yerinde olacaktır.

Gutenberg modelinde işletme unsurları ikiye

a) Sistemden (sosyo-ekonomik sistem) bağı

b) Sisteme bağlı işletme unsurları

Sistemden bağımsız işletme unsurları,

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

- Üretim faktörlerinin kombinasyonu
- Ekonomiklik prensibi
- Finansal dengenin sağlanması

şeklinde üçe ayrılmaktadır. Buna göre, her sistemde üretimin kombinasyonunun ekonomiklik prensibine göre ve “finansal dengenin sağlanması” sınırlayıcı şartı altında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Böylece Gutenberg girdi-çıkıtı arasındaki verimlilik amaç-arac ilişkisi olarak sistemine esas almaktadır.

Sisteme bağlı işletme unsurları ise

- Otonomi prensibi ve organ prensibi²⁰
- Kazanç prensibi ve merkezi planlama tarafından belirlenen üretim prensibi
- İşletmenin bağımsız yönetimi prensibi ve yönetime ilişkin prensibi²¹.

olmak üzere yine üçe ayrılmaktadır.

Gutenberg modeli, bilhassa sistemden bağımlı ve bağımsız unsurlarını da kapsamıyla, her sisteme uygulanabilen bir özellik taşıdığı görünümündedir. Fakat bu işletme unsurlarının tarafsızlığın kapalı bir şekilde vurgulandığı “sistemden bağımsız unsurları” yakından incelendiğinde, Gutenberg programının karakteri hemen ortaya çıkmaktadır.

İlk olarak, sistemden bağımsız işletme unsuru şeklini alan “üretim faktörlerinin kombinasyonunu” ele alalım. Bu faktörleri i) nesnel emek, ii) işletme araçları (makina, araçlar v.b.), iii) Malzeme ve iv) Yönetici emek olmak üzere dört gruba ayırabiliriz. Yönetici emeğin fonksiyonu birincil derecede

ifade edilen üretim faktörü ise, bu kombinasyonu yapan, yani bu konuda kararlar veren ve dolayısıyla karar veren grubudur.

Gutenberg yönetici emek (dispositive faktör) ve işletim faktörü (Geschäfts- und Betriebsleitung) ve diğer faktörleri olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Üst yönetimin en üst yönetim katını ifade ederken, türetilmiş olarak kabul edilen planlama ve organizasyon, işletim birer uzantıları olarak kabul edilmektedir. İşletim türetilmiş faktörler vasıtasıyla üst yönetimin amaçları gerçekleştirilmesi, bu düzeni gerçekleştirmek üzere işletim şekillendirilmesi söz konusudur. Planlama ve organizasyon ile işletim, işletim araçlarıdır. Dolayısıyla işletim, işletim tında ancak amaç kararlardan türetilen araç kararlardır.

Amaç kararlının alındığı tek yönetim katı işletim katıdır. İşletim katı işletmenin en üst yönetim katını ifade etmektedir. İşletim katısında, bu en üst yönetim katının kimleri kapsadığını belirtmek açıktır. "Kapitalist bir sistemde işletmeye sermaye sahipleri üst yönetimi meydana getirirler".²³ İşletim katısından türetilen planlama ve organizasyon, işletim irrasyonel katını oluştururlar. Irrasyonel olma işletim katısının üst yönetim faktörünü bilimsel olarak çözümlemeye işletim katının davranışları rasyonel olarak açıklanamaz. İşletim böyle bir sanattır ki, ne öğretilir ve ne de öğrenilir. İşletim kişiyi kişiyi özgü karizmatik bir özelliktir. Böylece işletim yorumu ile, üst yönetimin kapsadığı sermaye sahipleri aldıkları amaç kararlara kararlı bir şekilde karar verirler.

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gutenberg sistemi bu özellikleriyle iki sınıflı toplum r
mamıyla uymaktadır.

Acaba Gutenberg programında işçilerin yönetime katılım
nın yeri nedir? Modelin işletmenin sisteme bağlı unsurları
iki yönetim şekli olarak ele alınan i) İşletmenin bağımsız
ii) Yönetime katılma ile bu konuya değinilmekte, fakat çeşi
katılma şekilleri üzerinde kısaca durularak kapitalist bir işle
yönetime katılmanın sadece sisteme yabancı bir unsur oldu
tilmesiyle yetinilmektedir²⁷. Fakat yazarın bazı görüşlerin
yönetime katılması konusuna ilişkin sonuçlar çıkarmak n
Gutenberg'e göre işletmelerde üst üst yönetim katına katıl
dece üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlara aittir. I
killeri de i) Kişisel mülkiyet, ii) devlet mülkiyeti, iii toplu
yet ve iv) diğer mülkiyet şekilleri (kooperatifler vb.) olma
gurupta toplanmaktadır²⁸. Buna göre, Gutenberg program
list bir işletmede orijinal yönetim hakkının sermaye sahipli
duğu sonucu çıkmaktadır.

Yazara göre işçilerin yönetime katılması sorunu işle
ilgilendirmeyen politik bir konudur. Fakat yazar işçilerin y
tilmasının nasıl organize edilmesi gerektiğine ilişkin olarak
lar ortaya koymaktadır²⁹. Bu kıstaslar:

- İşçilerin yönetime katılması vasıtasıyla ulaşılma
defler gerçekleştirilebilmelidir. Bu hedefler, işçilerin
heveslendirilmeleri, verimliliklerinin arttırılması gi
dır.

ramı ele alınacak³⁰, ayrıca Ulrich'in sistem teorisi iktisadi programı üzerinde de kısaca durulacaktır.

Kendisini "karar vermeye yönelik işletme ilmi" olarak tanımlayan ve "pozitif, pratik normatif" bir bilim olduğu iddia eden programı, işletme iktisadının teorik ve uygulamalı bir model ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu modelin pozitifliği, uygulamalı yönünün de pratik normatif olması da durulmaktadır.

Gutenberg de bazı yazılarında işletmelerde karar süreci üzerinde durmakta işletme iktisadında bu konuyu vurgulamaktadır³². Heinen bu programda Gutenberg'in teorileri sistemini ve faktör kombinasyonunu, girişimci verimlilik ilişkisi şeklinde modeline esas almaktadır. Gutenberg'den ayrıldığı yön, organizasyonun, üst yönetim değil, işletilmiş bir üretim faktörü olarak değil, işletmenin karar vermesi ve disiplinin uygulamalı yönünün de aynı modelde ele edilmiş olmasındadır.

Burada işletme belli amaçları olan sosyal bir faaliyet olarak tanımlanmakta ve işletmedeki karar süreci örgüt teorisiyle ilişkilendirilmektedir. Böylece Gutenberg sisteminin temel tanımı organizasyon modeli ile karar teorisinin örgüt modeline dayanmaktadır.

Karar vermeye yönelik işletme iktisadi programının ana noktası işletme yönetiminin karar davranışlarına kaymaktadır. Yönetici emek Gutenberg'in tanımına göre karar veren karar öznesi olarak ele alınmaktadır.

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

geçerli olan amaçların gözlem yoluyla saptanmasını; işletme sistemi, sosyoloji psikoloji ve yönetim bilimleriyle işbirliği işletmenin sosyal bir örgüt tipi olarak incelenmesini; işletme sisteminin açıklanması da sistem teorisi, enformasyon teorisi ve diğer disiplinlerle işbirliğini gerektirmektedir. Böylece işletme iktisadının diğer disiplinlerle işbirliğine giderek, işletme örgütünü sosyal bir örgüt tipi olarak açıklamayı amaçlamaktadır.

Yönetim biliminde geliştirilen –ve karar vermeye yarayan işletme iktisadı programı modeline de esas alınan– karar teorilerinin tartışma konusu edilen yönü, bu programın da en zayıf noktasıdır. İşletmede alınan kararlara hangi değer sistemi esas alınır, veya bu kararlar hangi amaçlara göre belirlenecektir? Bu soruların cevabı açıktır ve aynı zamanda bu programın pratik değeri de belirlenmektedir. İşletmede alınan kararlar hangi değer sistemi esas alınmalıdır³³. Bu yaklaşıma göre işletme iktisadının sunulan amaç sistemi de toplumun egemen sınıfının değerleri temel alınarak kâr maksimizasyonu, rantabilite maksimizasyonu, prestij, bağımsızlık gibi parasal ve parasal olmayan amaç çeşitlerini kapsamaktadır.

Bu programa göre işletme iktisadı pozitif bir bilim değildir. Araştırmalarına ancak işletmelerde ampirik olarak gözlenen amaçları esas alabilir. Bilim adamı kendi kişisel değer sistemini esas alarak amaç çeşitleri formüle eder ve bunları araştırmalarına esas alır (normatiflik) bilimsellikten uzaklaşmış olacaktır.

Böylece bu programda işletmedeki emek ve sermaye arasındaki çıkar çatışmasının dışına çıkılmakta, pozitif bir bilim olarak

sadının bir bilim olarak fonksiyonu, yöneticiler i teknikler geliştirmektir. “Akademik olarak yetiştir zandıkları bilgi, onlara mevcudu değiştirmek ve yolundaki çabaları rasyonel bir şekilde yönetebilm leri sağlamalıdır. Önemli olan mevcut durumu mümkün olanın gerçekleştirilmesidir”.³⁴

Sistem teorisine yönelik işletme iktisadı pro modelinden uzaklaşmaya ilişkin en önemli adım a malenbach programına doğru kayılmıştır. Faka tarafgirliği de ortadadır. Bilimsel bir tabana otur yonel karar araçlarının adresi “birincil karar merl mayesi sahipleri ile “ikincil karar merkezi” olan y lerde “üçüncül karar merkezi” olarak ortaya kona larını gerçekleştirmek yolunda herhangi bir tavsi tadır³⁵.

Aşağıda yeni işletme iktisadı programı, I alınmak üzere, işçilerin yönetime katılmasına iliş rilmeye çalışılacaktır.

Birinci varsayıma uygun, işçilerin işletme yö li yeni işletme iktisadı programına kolayca enteg biliminde geliştirilen “katılmalı yöntemi ideolojisi esas alınması gerektiği kanısındayız³⁶. Burada çatış likttheorie) hareket edilirse, birinci varsayıma uyg şekli aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir.

Bu görüşe göre, işletmedeki sosyal çatışma

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

mesidir. Böylece sosyal çatışmaların sebep olduğu maliyetler minimum kılınmış olacak, sonuç olarak işletmenin başarısı artacaktır. İşletmede kararlar en iyi şekilde alınsa bile işletmenin başarısı kararların uygulanma başarısına bağlıdır. Ast-üst çatışmaları, iş ilişkilerinin azalmasına, işin tamamlanma süresinin uzamasına, hızının ve üretimde fire oranının artmasına sebep olacak, atılacak para ve yol açarak işletme maliyetinin yükselmesine ve dolayısıyla azalması sonucunu doğuracaktır.

Bu görüşe göre işletmenin başarısının artması tüm örgüt lehinedir. Dolayısıyla yönetenlerle yönetilenler arasında işbirliği yaparak, işletmedeki sosyal çatışmaları minimum seviyeye indirilmelidir. İşçilerin yönetime katılması bu sonucu gerçekleştirecektir. Bu durum işletmenin başarısı için hem işçi ve hem de işverenlerin lehinedir. Birinci varsayım işçilerin yönetime katılmasını öneren “katılmalı yönetim”, “işbirlikçi yönetim” ve “insan ilişkileri” yönetim şekillerinin sakıncalarını ortadan kaldıran; aynı zamanda işletmedeki özel mülkiyet ilişkilerine zarar vermeden; işletmenin başarısını arttıran; ayrıca işçinin kişiliğine saygılı ve sınırsız yardımlaşma gibi hümanist bir içeriğe de sahip olan modeldir. Bu model, işbirlikçi yönetim olarak; modeline, yönetim teorisinde geliştirilen organizasyon teorisi esas alan yeni işletme iktisadı programının kapsamına da girecektir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere yeni işletme iktisadı programına kolayca entegre edilebilen “yönetime katılmalı yönetim” tamamiyle birinci varsayımın şartlarına uygun olmalıdır³⁷. Birinci varsayımına uygun bir yönetime katılma şekli üzerinde ise durulmalıdır. Kanımızca bu durum yeni işletme iktisadının –yukarıda değindiğimiz– ideolojik tarafsızlığını kanıtlayıcı bir durumdur. Hakikat

maklarında karar oluşumuna katılma ş
me ve danışma şeklinde olması gereği ü

— İşçilerin yönetime katılması sendikalar
me seviyesinde olmalıdır. Hatta bura
olarak bile etkili olmamaları üzerinde b
dır.

Sonuç olarak bu teori sisteminde Gutenberg'
alındığını, fakat ağırlığın yönetici emek faktörü
Burada yönetici emek -Gutenberg'in aksine- ra
ele alınmakta ve yönetim olgusu diğer disiplin
karar teorisi çerçevesi içinde açıklanmaya çalış
amaç sistemi içinde nesnel emek faktörünün (iş
şekilde dikkate alınmamaktadır. Bu özellikleriy
programının birinci varsayıma uygun olan bir y
le kolayca bütünleştirilmesi mümkündür. İkinci
yönetime katılma şekli için ise aynı sonuca var
yız.

D. İKİNCİ VARSAYIMA GÖRE YÖNE VE İŞLETME İKTİSAD

Çalışmamızın üçüncü bölümünde birinci va
netime katılma şeklinin, işletme iktisadında iki ö
rak ortaya koyduğumuz, yaygın işletme iktisad
işletme iktisadı (Heinen) programlarına dahil edi
karmış bulunuyoruz. Acaba ikinci varsayıma uy
şekli karşısında işletme iktisadının tavrı ne olaca

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

lanarak bu konuda hiçbir şey söylememeyi tercih etmek, a yönetime katılmasına karşı olmak; işletmedeki mevcut korunmasından ve dolayısıyla işverenlerin egemenliğini yana tavır almak demektir. Fakat böyle bir tavrı açıkça ortan bu disiplinin temsilcileri ürkmektedirler. Zira bu du işletme iktisadı bütün çıplaklığı ile ortaya çıkacak, olduğmek zorunda kalacaktır: İşçilerin sadece araç kararların kararların da oluşumunda da etkin olmalarına karşı olan, do sanların toplumsal baskılardan kurtulmalarına, özgürleşme yal gelişmelere karşı tavır alan bir bilim dalı. İşletme İkti meye yönelik programı ile daha yüksek seviyede olmakl dini tekrar başlangıç noktasında bulmuştur. İşletme iktis tekniklerle donatılmış olmasına rağmen günümüzde de bi bir girişimci bilimi olmaktan öte gidememiştir. İşletme ikti lim dalı olarak vardığı sonuçlar toplumun büyük çoğunluğ ücretlilerin çıkarlarına ters düşmektedir. İşçilerin yönet iş zamanının kısaltılması, iş günlerinin azaltılması, işçinin betmesine karşı alınacak önlemler, eğitim ve öğrenim iz artırılması gibi sosyal gelişme yönündeki istekler işletmed tirmaları dolayısıyla olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

2) İşletme iktisadının bu konuda bir tavır almamas deni olarak, işçilerin yönetime katılmasının işletmenin p değiştireceği, halbuki işletme iktisadının işletmenin polit veri olarak kabul etmesi gerektiği ileri sürülmektedir. M olarak dahil edilen işletmenin politik yapısı da tabiatıyla finın egemen olduğu mevcut politik yapı olmaktadır. Bu d bir gerçeği olarak yaygın ve yeni işletme iktisadı program

- İşçilerin yönetime katılması işletmenin yal ve personel alanlarında, işletmenin sayacak şekilde gerçekleştirilmelidir.
- İşçilerin yönetime katılması sendikalar lidir.
- İşçilerin yönetime katılması bilgi verm de değil, kararların oluşumunda ve den tılma şeklinde anlaşılmalıdır.

E. SONUÇ

İkinci varsayıma uygun bir yönetime katılımı sadında araştırma kapsamına alınabilmesi, bu munda bazı değişiklikler ve eklemeler yapılması konuda aşağıdaki hususların işletme iktisadında rektiği kanısındayız:

1) İşletme seviyesinde nihai amaç kâr veya zasyonu olarak değil, katma değerin maksimum malıdır. İşletmede yaratılan katma değerin kâr maye sahipleri ve işçiler arasında bölüşümü de irtırma konusu kapsamına alınmalıdır. Yeni işletme bu konuya değinilmekte ve -normatifliğe kaynak bunun için mevcut modelin bir koalisyon modelleşme teorisi (Anreiz-Beitragestheorie) ile geniş dir³⁹. Burada ayrıca katma değerin bölüşümünd maların çözülemeyeceği, sadece bu çatışmanın ıtılmaktadır⁴⁰. Öte yandan bu programda uygu

İŞLETME İKTİSADININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, işletme katma değerinin bölüşümü konusunun yeni işletme iktisadında önerilen şekilde, toplumdaki mevcut değer sistemi ele alınması sonucu değiştirmeyecek, işletme iktisadını bir disiplin olan tarafgil bir disiplin olma iddialarına karşı koruyamaz. Nitekim bizimizce işletme iktisadında katma değerinin bölüşümü konusunu belirlemek üzere belli normlar ortaya koyarak ele alınması doğrudur. Bu normlar ekonomiden türetilemez. İlk akla gelen prensibi gelirin bölüşümünde değil sadece yaratılmasında geçerli olan normatifi bir işletme iktisadında bu bölüşüm normları olarak kabul etmek mantıklı olacaktır.

2) Bu şartlar altında normatif bir işletme iktisadının geliştirilmesi kaçınılmazdır. Son yıllarda bu konuda işletme iktisadında önemli gelişmeler olmaktadır. Bu gelişmelerden en önemlisi, mevcut işletme iktisadını sermayenin hizmetinde kabul ederek, çalışanların çıkarları için alan yeni bir “emeğe yönelik işletme iktisadı” (arbeitsozialwirtschaftslehre) geliştirme çabasıdır⁴³. “Emeğe yönelik işletme iktisadı” programı toplumu, özellikle toplumun en geniş kesimlerini kapsayan ücretlileri, baskıdan kurtarmayı (Emanzipation) amaçlamaktadır. Bu kendisini normatif bir disiplin olarak kabul etmektedir. Bu görüşe göre, işletmeler toplumun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdürler. Halbuki mevcut işletme iktisadı koyduğu varsayımların sahiplerinin işletme aracılığıyla kendi amaçlarını gerçekleştirme ve işçilerin bir araç olarak kullanılmalarını modellerine esastır. Bu modellerde nesnel emek faktörü olarak tanımlanan üretim faktörleri olan malzeme ve iş araçlarıyla aynı seviyede değerlendirilmesi mis olması bunun en açık kanıtıdır.

bilir. Burada işletme iktisadının sanat bilgisi programı malenbach programını değil, bu disiplinin uygulanması istiyoruz. İşletme İktisadı bir sanat bilgisi, bir bilgiye birçok yararlı araçlar sunmuş, bakış açıları getirmiş ve başarılı olmuştur. Fakat disiplinin teori yönünden sonuca varmak kolay olmayacaktır.